

הרקע ההיסטורי לחוקים האוסרים צריכת קנאביס במדינת ישראל

חוות דעת
אילון גלעד
11.1.2019

האיסור החוקי על גידול, הפצה וצריכה של קנאביס לא התקבל מתוך דיון מושכל בידי בית המחוקקים הישראלי, הכנסת. הוא נולד מתוך אימוץ החוק המנדטורי כחוק במדינת ישראל בהתאם לסעיף 11 של פקודת סדרי השלטון והמשפט (1948). ספציפית, אנחנו מדברים על פקודת הסמים המסוכנים (1936), חוק שנאכף במדינת ישראל מיד עם הקמתה, לפחות מאז אוגוסט 1948, כפי שעולה מדו"ח של מטה מחוז תל-אביב של משטרת ישראל מה-7.11.1948. בו נכתב שבחודש זה חמישה תושבי יפו נעצרו בגין החזקה של חשיש ונשפטו לקנס של 5 לירות או מאסר של שבועיים (נספח 1).

על כן, כדי להבין את הרקע ההיסטורי של החוק הישראלי עלינו קודם לבחון את הרקע ההיסטורי שהוביל לחקיקה המנדטורית בנושא. מדובר בנושא מורכב החוצה מדינות ודיסציפלינות, אך זהו נושא שאנחנו יודעים עליו הרבה יותר היום מאשר בכל תקופה אחרת. בעבר בעקבות מחקרים היסטוריים מקיפים שנערכו בשנים האחרונות, אשר שחושפים את התהליך ההיסטורי שהוביל בסופו של דבר לכך שקנאביס הוצא מחוץ לחוק בישראל ובשאר העולם.

צמח הקנאביס התפתח בערבות מרכז אסיה באזור מונגוליה ודרום סיביר, ושם הוא בויית לראשונה לפני כ-12,000 שנים (Abel 1980). הצמח נלקח לסין ושימש הן כמקור לסיבים והן כצמח רפואי, עוד בזמנים פרה-היסטוריים. עם הגירת השבטים ההודו-אירופאיים, הגיע הצמח מן הערבות במהלך האלף השני לפני הספירה. במקורות היהודיים מוזכר הצמח לראשונה במשנה (למשל במשנה כלאים ה', ח') ושם עולה שיהודים בעת העתיקה השתמשו בצמח כמקור לסיבים.

אף שהשימוש בקנאביס היה ידוע במזרח התיכון עוד בעת העתיקה, והשימוש בו כצמח רפואי היה ידוע ביוון הקלאסית (הוא מוזכר בין היתר בכתבי הרודוטוס), לא נמצאו כל אינדיקציות אמינות לכך שהשתמשו בקנאביס כסם באזור המזרח התיכון לפני המאה ה-12. בעולם הערבי, מתועד שימוש רפואי בצמח החל מהמאה התשיעית, אז ככל הנראה הובאה מהודו הטכנולוגיה של ייצור הצ'ארס, מה שנקרא בערבית מאז חשיש (בערבית "עשב"). הרופא הפרסי החשוב אל-ראזי, הרופא הפרסי אל-מג'וסי והחוקר הרב-תחומי הבגדדי אבן ווחשייה שלושתם כתבו על חשיש במאה ה-10. בחיבוריהם, הם שיבחו את התכונות הרפואיות של הסם והזהירו מפני צריכה מוגזמת שלו. כך למשל, בספרו "על רעלים" כתב אבן ווחשייה על חשיש שהוא "גם רעל וגם תרופה. בכמויות מסוימות הוא מועיל ובאחרות קטלני" (Rosenthal 1971).

במחצית המאה ה-12, שייח חיידר, מנהיג סופי (פלג מיסטי של האסלאם השיעי) במזרח פרס אימץ את השימוש בחשיש לצורכי פולחן, ובמאה ה-13 בעקבות הפלישה המונגולית למזרח התיכון, הסופים היגרו מזרחה לעיראק, סוריה, ארץ-ישראל, מצרים וצפון אפריקה. שם הם הפיצו את משנתם הרוחנית ואת השימוש בחשיש בקרב המעמדות הנמוכים של ארצות אלה. כאשר הגיע הרופא הספרדי, אבן אל-ביטאר, למצרים ב-1227, הוא מצא ש"אנשים שמשתמשים בזה באופן קבוע הוכיחו את השפעותו המסוכנות. זה מחליש את השכל שלהם ומוביל אותם לטירוף, לפעמים זה אפילו מוביל למוות... אני זוכר שראיתי זמנים בהם רק אנשים מהמעמדות הנמוכים ביותר העיזו לאכול את זה, אבל עדיין הם לא אהבו שקוראים להם חששין". כפי שעולה מדבריו הסלידה של האליטה הסונית מהשימוש בחשיש נבע לפחות חלקית מסלידה לבני המעמדות הנמוכים (השיעים) שאימצו את השימוש בו (Nahas 1985).

במאות ה-14 וה-15 הפך השימוש בחשיש לסוגייה במחלוקת ב"הלכה" המוסלמית. הפרשן הסלפי החשוב, אבן תיימיה, קבע בתחילת המאה ה-14 שהאיסור בקוראן על צריכת יין (ח'מר) חל גם על צריכת חשיש, ולכן כל האוכל חשיש הוא כופר וצריך לקבל את אותו העונש שמקבל מוסלמי

ששותה יין - בין 40 ל-80 מלקות. בעקבות פסיקתו של אבן תיימיה, שלוש מתוך ארבעת האסכולות הסוניות העיקריות פסקו ששימוש בחשיש אסור על פי האסלאם (האסכולה החנבלית, המאלכית והשאפעית; יוצאת מן הכלל הייתה האסכולה החנפית) עד תחילת המאה ה-15 (Safian). בעקבות פסיקות אלה החלו מאמצים לאסור את השימוש בסם בעולם המוסלמי. הסולטאן הממלוכי ביברס הורה על עקירת צמחי הקנאביס שגידלו עניי קהיר בגני כאפור ב-1266, ואיים שמי שייתפס מגדל, מוכר או צורך את הסם יאסר ושיניו יעקרו. בנו, הסולטאן אל-סעיד ברכה, שוב התיר את צריכת הסם ומיסה אותו. ב-1324 ו-1376 שבו לאסור השליטים הממלוכים במצרים את החשיש ושלחו חיילים להשמיד שדות קנאביס. ב-1378 סגרו השלטונות בקהיר את בתי הקפה בעיר שמכרו חשיש ועינו את הבעלים שלהם בפומבי. (Nahas 1984, Rosenthal 1971).

מאמצים אלו לא הועילו ושימוש בחשיש המשיך להיות נפוץ ברחובות קהיר, בעיקר בקרב הסופים והעניים, כפי שהעיד ב-1436 ההיסטוריון המצרי אל-מקריזי: "[חשיש] נאכל בגלוי ומדברים עליו בפתיחות ברחובות קהיר, בעיקר על ידי העניים שטוענים שהסם עוזר להם לברוח מנסיבות חיייהם הקשים". ב-1550 ההיסטוריון אל-טוניס סיפר שהשימוש בחשיש נפוץ מאוד בקרב עניי מצריים (Nahas 1985; Rosenthal 1971). גם מחוץ למצרים נאבקו בשימוש האסור על פי ההלכה הסונית. ב-1632 הסולטאן העות'מאני מוראט הרביעי אסר חשיש יחד עם אופיום ויין ברחבי האימפריה והורה על סגירת בתי קפה בהם הם נמכרו. ב-1725 הסולטאן אהמט השלישי אסר את השימוש בחשיש ברחבי האימפריה. על פי נוסח החוק החדש, מי שייתפס מייצר, מוכר או צורך חשיש "שלאחרונה החלו מעשנים אותו כמו טבק" עונשו הגלייה, מאסר או מלקות (Sariyannis 2007).

בעוד שבעולם הערבי קנאביס שימש באופן נרחב כסם, אולי בשל האיסור על צריכת אלכוהול, במערב שימוש כזה כלל לא היה ידוע, והצמח גודל באופן נרחב כמקור חשוב לסיבים, בעיקר לייצור בגדים, חבלים ומפרשים. המפגש של האירופאים עם צריכת קנאביס כסם התרחש בעיקר כחלק מהפרויקט האימפריאליסטי במאה ה-19 כאשר אירופאים כבשו ארצות בהם השימוש בקנאביס כסם היה נפוץ.

ביוני 1798 נחת נפוליאון במצרים, אז עוד לא קיסר אלא רק גנרל, בראש כוח צרפתי המונה 35,000 חיילים. תוך חודשיים הביס נפוליאון את הצבא הממלוכי, ובמצרים הוקמה מדינת חסות צרפתית. התקופה הקצרה שבה שלטו הצרפתים עד ספטמבר 1801 היה המפגש הראשון של אוכלוסייה אירופאית משמעותית עם צורכי של קנאביס כסם. השליטה הצרפתית במצרים לא הייתה שליטה אימפריאליסטית טיפוסית, אלא ניסיון ליצור רפובליקה מצרית חופשית שתהא מעין הכלאה של שתי העולמות מצרים המוסלמית וצרפת הרפובליקאית. מדיניות זו באה לידי ביטוי הן בהכרזות פומביות והן במדיניות הצרפתית במצרים בפועל, נושא שלא ניתן להרחיב עליו כאן, אבל אולי מבטא באופן הכי מובהק של מדיניות צרפתית זו היא העובדה שמפקד הצבא הצרפתי במצרים ולמעשה שליט הארץ מיוני 1800 ועד עזיבת הצרפתים ב-ספטמבר 1801 היה ז'ק-פרנסוואה מנו (Menou), שבמרץ 1799 התאסלם, נשא אישה מוסלמית ושינה את שמו לעבדאללה.

היה זה מנו (ולא נפוליאון כפי שנטען בטעות במאמרים וספרים רבים) אשר ב-8.10.1800 הוציא פקודה שאסרה את הגידול, המכירה והצריכה של קנאביס ברחבי מצרים, כאשר הוא מסביר בפקודתו שהסיבה היא, שצריכת הסם בקרב החיילים הצרפתים הובילה להתנהגות בלתי-ראויה מצידם ולפגיעה באזרחים מצריים. לפי לשון הפקודה "אלו שרגילים לשתות את המשקה הזה או לעשן את הזרעים מאבדים את ההגיון ונופלים לשיגעון אלים". על פי הניתוח של גובה (Guba 2018), הרקע לאיסור זה היה ההתנגדות של האליטה המצרית הסונית, לתוכה נישא, לצריכת הסם בנוסף לחיכוך

הרגיל בין חיילים כובשים והאוכלוסייה המקומית הנכבשת. אין בידינו ידיעות על אכיפת איסור זה, ומן הסתם השפעתו על צריכת הסם במצרים לא הייתה משמעותית שכן, השלטון הצרפתי במצרים נמשך אחר כך פחות משנה.

פחות מתשע שנים אחר כך, ב-19 במאי 1809, הבלשן והמזרחן סילבסטר דה סאסי (de Sacy) (נשא הרצאה במכון של צרפת (Institut de France) בפריז. בהרצאה זו שבותרתה "שושלת החשישיון והאטימולוגיה של שמם" טען דה סאסי כי שמם של החשישיון, מסדר של פלג האסמאעיליה של האסלאם השיעי, שנוסד במאה ה-11 על ידי חסן בן אל-צבאח, קיבל את שמו בשל השימוש שעשו חבריו בחשיש. החשישיון היו ידועים בצרפת ובאירופה בכלל בעקבות התיאור שלהם בספר המסעות של מרקו פולו שנכתב בערך בשנת 1300. על פי התיאור של פולו, מנהיג הכת אל-צבאח, אותו כינה פולו "האיש הזקן מההר" השקה את אנשיו ב"שיקוי משכר" שהפך אותם לרוצחים אכזריים, אותם שלח להתנקש באויביו. האגדה על רוצחי החשישיון הייתה כל כך ידועה באירופה ששם הכת בצורתו הצרפתית assassin הפך לשם נרדף למתנקש ולפועל שמשמעותו ביצוע התנקשות בצרפתית ואנגלית החל מהמאה ה-16. דה סאסי טען בהרצאתו שאותו שיקוי בו השקה מנהיג הכת את חסידיו ושהפך אותם למרצחים היה חשיש ולכן הם קיבלו את שמם חשישיון. מתוך דבריו אפשר ללמוד מאיפה קיבל את הרעיון הזה, שכן הוא מציין במפורש את אותו איסור על השימוש בחשיש במצרים שנים מעטות לפני כן בה נטען שהצריכה של חשיש גורמת ל"שגעון אלים" כאסמכתא להשפעה המסוכנת של הסם (de Sacy 1809).

על אף שהאטימולוגיה של דה סאסי שגוייה ושהחשישיון לא צרכו חשיש (Lewis 1967; Daftary 2007; Daftary 1994), הרצאתו של דה סאסי צוטטה בהתלהבות במאמרים רבים מיד לאחר פרסומה הראשוני והפכה בעצם לעובדה מקובלת, אשר עליה אין עוררין. כפי שנראה בהמשך, יותר ממאה שנים אחר כך המצדדים באיסור החוקי על השימוש בקנאביס השתמשו באגדה על המתנקשים טרופי-החשיש של "האיש הזקן מההר" כטיעון מרכזי לסכנות הגלומות בסם. ההשפעה המיידית של ההרצאה הייתה התעניינותם של רופאים צרפתים בסם המזרחי האקזוטי. בספטמבר 1809 פרסם כתב העת הרפואי Bulletin des Sciences médicales תקציר של הרצאתו של דה סאסי וחודש אחר כך עשה זאת כתב העת Bulletin de Pharmacie. עורכיו של האחרון הוסיפו לדבריו של דה סאסי את הקריאה: "השכרות לה גורם החשיש זורקת את המשתמש לאקסטזה הדומה לזו שמקבלים המזרחים בעקבות שימוש באופיום; אפילו קורה שהמשתמשים, שנופלים קורבן לשימוש שלו, לוקחים חלק במעשים ברוטליים הנגרמים מדמנטיה ושיגעון. אבל לקנאביס מגיעה תשומת לבם של רוקחים וכימאים. האם הם לא יכולים להפיק, באמצעות אנליזה ומבחנים שונים, יסודות מסוימים שאנחנו יכולים להפיק ותכשירים שניתן לעשות ממנו?" (Guba 2018).

ואכן, בעקבות פרסום זה, החלו רופאים צרפתים רבים לערוך ניסויים ולהנפיק חשיש ובעיקר תמציות שהופקו מחשיש לחוליהם כתרופה למחלות רבות ובכללם: דבר, כולרה, דיזנטריה, אפילפסיה, טטנוס, טיפוס, הידרופוביה, מיגרנות ושיגעון. בין הרופאים שהשתמשו בחשיש כתרופה ופרסמו מאמרים על הסם בכתבי העת הרפואיים, ניתן למנות כמה מן הרופאים החשובים ביותר בצרפת באותה תקופה: ז'וליאן-ז'וזף ויריי (Virey), לואי אובר-רושה (Aubert-Roche), ז'אק-ז'וזף מורו (Moreau), פרנסוואה דורוול (Dorvault) וז'וזף-ברנר גסטינל (Gastinel). גסטינל שהיה רוקח במצרים סיפק את רוב החשיש ששימש כבסיס לשימוש הרפואי בקנאביס בצרפת באותה תקופה, וכן לאובר-רושה שהיה רופא במצרים באותה תקופה וטען שהצליח לטפל ביעילות בכולרה כשמגפה הכתה בתושבי קהיר.

במקביל להתלהבות מהשימוש בקנאביס כתרופה בקרב רופאים צרפתים במחצית הראשונה של המאה ה-19, הופיעה התלהבות דומה בקרב רופאים בעולם דובר האנגלית. ב-1831 הגיע לכלכתה רופא אירי צעיר בשם וויליאם או'שנאסי (O'Shaughnessy), ממציא העירוי. בעוד הוא עובד בבית החולים האוניברסיטאי בעיר כרופא, כמנתח ומרצה, הקדיש את הזמן שנותר לו לחקר הרפואה העממית של הודו. בין התרופות שמצא בשימוש במדינה הוא התרשם במיוחד מקנאביס. הוא ערך ניסויים בקנאביס על בעלי חיים שונים ולאחר מכן, גם על בני אדם. את תוצאות מחקריו פרסם ורופאים באנגליה וארצות הברית החלו רושמים לחוליהם תמציות של קנאביס כתרופה למחלות רבות וכטיפול לאינסוף סימפטומים. מיותר לציין, שהרפואה באותם ימים הייתה בחיתוליה וטיפולים אלו אינם היו אפקטיביים בטיפול ברוב המחלות שניסו לרפא איתם, מחלות שרק שנים מאוחר יותר התברר שנגרמות מחיידקים ווירוסים (Mill 2003).

הפופולאריות של צמח הקנאביס החל לדעוך בהדרגה במחצית השנייה של המאה ה-19, כתוצאה מסיבות שונות. אחת מהן הייתה העובדה שכאשר מגפת הכולרה פקדה את פריז ב-1849, התברר כי הטענות של אובר-רושה, כי הסם אפקטיבי בטיפול במחלה הוכחו כחסרות בסיס. אך היו לכך גם סיבות נוספות, ובכללן שינוי באמונות הרופאים באשר לגורמים למחלות והאופן בו יש לטפל בהם (Guba 2018). אחת מנקודות המחלוקת המרכזיות ברפואה הצרפתית באותה תקופה הייתה הגורם לשיגעון ואופן הטיפול הנכון בו. מצד אחד היו אלו שטענו שהפרעות פסיכולוגיות נגרמות מבעיות פיזיולוגיות במוח ולכן טענו שטיפול תרופתי עשוי לספק פתרון. מהצד השני, היו אלו שטענו שבעיות פסיכולוגיות מצויות בנפש ועל כן הדרך הנכונה לטפל בבעיות האלה אינה טיפול תרופתי אלא יעוץ פילוסופי ודתי. הרופא ז'אק-ז'וזף מורו היה ממובילי הקו הפיזיולוגי בצרפת באותם ימים, והוא טען, בהתבסס על הקביעה של דה סאסי, כי קנאביס גורם לטירוף זמני אצל המשתמש והתיאוריות הרפואיות של סמואל האנמן "הומאופתיה" שהיו פופולאריות באותה תקופה (כלומר האמונה שיצירת סימפטומים קלים בחולה הדומים לסימפטומים של המחלה ממנה הוא סובל גורמים לריפוי) החל לקדם את קנאביס כטיפול תרופתי לשיגעון. הוא גם התנסה בעצמו בשימוש בחשיש וייסד את "מועדון החשישאים" (Club des Hashischins) בפריז בו אינטלקטואלים וסופרים צרפתים רבים התנסו בסם. בין החברים במועדון זה, שהיה פעיל בין 1844 ל-1849, ניתן למנות את אונורה דה בלזק, אד'ן דלקרואה ושארל בודלר.

מנגד, היו אלו שהתנגדו לתיאוריה שמחלות נפש נגרמות מבעיות אורגניות במוח ואחד החשובים שבהם היה אלכסנדר בריירה דה בוואזמון (Brière de Boismont). בריירה דה בוואזמון טען שמחלות הנפש הן "מחלות של מוסר" והתווכח באופן פומבי עם מורו ועמיתיו שטענו שהגורם הוא פיזיולוגי. כחלק מויכוח זה היה בריירה דה בוואזמון אחד המתנגדים המרכזיים בממסד הרפואי הצרפתי של התקופה לשימוש בקנאביס לצורכי רפואה. ב-1837 הוא פרסם מכתב לעורך ב-Journal de débats בתגובה לידיעה שהופיעה בכתב העת, על שלושה צרפתים ממרסיי שסבלו מ"הרעלת חשיש" בעקבות התנסות בסם. במכתב זה טען שחשיש "המוכר היטב במזרח ובאירופה כסם בו השתמש האיש הזקן מההר בימי מסעות הצלב" רק גורם לטירוף. זה היה המאמר הראשון שלו בנושא, אבל בריירה דה בוואזמון המשיך לפרסם עוד ועוד מאמרים שבהם טען נחרצות בשימוש בקנאביס גורם לשיגעון כאשר הטענה שרוצחי החשישיון הובלו לפעולתם הרצחנית על ידי אותו הסם מהווה טיעון מרכזי ברובם (Guba 2018).

חיזוק משמעותי למסע הצלב של בריירה דה בוואזמון נגד הקנאביס הגיע מאלג'יריה, שם באותה תקופה התנהל מאבק קולוניאלי אלים בין הצרפתים שניסו ליישב את הארץ למקומיים ברברים

(Berbères) שניהלו התנגדות אלימה נגד כובשיהם. ב-1850 הופיעה ידיעה בכתב העת הרפואי *Annales médico-psychologiques* שבריירה דה בוואזמון נמנע על מקימיו ועורכיו, בלא ציון שם המחבר, על רצח של יהודי בן תשע בידי מוסלמי בקונסטנטין, אלג'יריה. על פי הידיעה הרוצח השתמש בחשיש לפני הרצח וסיפר לרופא שהוא שמע קולות שאמרו לו שעליו להרוג יהודי. "אין כל ספק שהרוצח סבל מהזיות שנגרמו מן הסתם מהשימוש בחשיש", סיכם בעל הידיעה - ככל הנראה בריירה דה בוואזמון עצמו, "השימוש בחשיש אינו כה תמים כפי שנטען". בין אם הרצח הזה התרחש ובין אם היה פרי הדמיון, השימוש בחשיש בקרב תושבי אלג'יריה היה נפוץ מאוד, ועורר דאגה בקרב המתיישבים הצרפתים במקום שייחסו את התנהגותם הפרעית של התושבים ואת אלימותם לשימוש בסם, מן הסתם בהשפעת אותו מיתוס על רוצחי החשישיון המוטרפים משימוש בחשיש.

לא רק אלימות אלא כל סוג של התנהגות בלתי-מוסרית מצד הערבים האלג'יריים יוחסה על ידי המתיישבים הצרפתים לשימוש בחשיש. לדוגמה, הרוקח הצרפתי ז'ולין לרו דו בארי (du Barry) פרסם מאמר ב-*Journal de chimie médicale* ב-1845 בו טען על גבי שלושה עמודים שהשימוש בחשיש גורם לאלג'יראים לנטיות הומוסקסואליות, שיעורים גבוהים של שיגעון, התנהגות בלתי-רציונאלית וילדותית, ונטייה להתפרצויות אלימות. כתבים של העיתונות הצרפתית באלג'יריה סיפקו לעיתוניהם ידיעות רבות על הנזק הרב שהסם גורם במושבה הצרפתית. ייתכן שהדבר היה חלק מקמפיין של המתיישבים הצרפתים, שבאותה תקופה היו חלוקים עם הממשל הצרפתי והעומד בראשו נפוליאון השלישי באשר למדיניות שיש לנקוט במושבה: השלטונות בצרפת הובילו מדיניות של החלת אזרחות שוויונית באלג'יריה על התושבים המקומיים והצרפתים, אך המתיישבים, מתוך דאגה אמיתית לביטחונם האישי וכן מתוך גזענות תמכו בסגרציה. לדוגמה, בידיעה של כתב העיתון *Le Constitutionnel* מה-7.9.1851 דיווח כתב העיתון באלג'יריה הנרי קוואבה (Cauvain) על "הסוגייה הכי חמורה שמאיימת על בריאות העיר [קונסטנטין]". על פי קוואבה "היה עלינו לעצור ולאשפז, בשל דמנטייה, 11 מוסלמים, כמעט כולם צעירים ממשפחות טובות. הם השתגעו כתוצאה משימוש בחשיש". בהמשך הכתבה הזכיר לקורא הצרפתי שחשיש "כפי שאנחנו יודעים הוא אותו שיקוי אשר הניע לאקסטזה ופשע את אנשיו של האיש הזקן מההר, ונתן לנו את המילה *assassin* [כלומר מתנקש]". קוואבה סיים את הכתבה בקריאה לשלטונות הצרפתים באלג'יריה לסגור את כל בתי הקפה שמוכרים חשיש בעיר.

האירוע שהיה לקו פרשת מים ביחס לקנאביס בצרפת היה רצח שהתרחש במושבה הצרפתית ב-1857. באותה שנה, בבירה, אלג'יר, תקף ערבי בשם סולימן בן מוחמד באלה קבוצה של יהודים בערב שבת והרג אחד מהם במה שתואר על ידי עדים "טירוף של זעם". בחקירתו הודה הרוצח שמוקדם יותר באותו יום צרך כמויות גדולות של חשיש ואלכוהול. הרצח והמשפט זכו לכיסוי נרחב בעיתונים בצרפת ובאלג'יריה, כאשר הדיווחים כולם מסכימים שהסיבה לרצח היה החשיש שצרך סולימן. בתיאורים המרובים של המקרה בעיתונות הצרפתית והאלג'יראית תואר שוב ושוב סולימן כחשישיון מודרני, פעמים רבות תוך התייחסות מפורשת למסדר החשישיון ולמנהיגם "האיש הזקן מההר". אחרי מקרה זה, וכל מהלך שנות ה-60, הופיעו בעיתונים ובכתבי העת הרפואיים בצרפת דיווחים על מוסלמים המבצעים פשעים אלימים כשהם תחת השפעת חשיש. לדוגמה, כתב העת *Journal de chimie médicale* דיווח ביוני 1860 על מוסלמי שנשך מוסלמי אחר בפניו במסגד בעיר אלג'יר. הדיווח יחס את הסיבה למקרה ל"שיגעון חשיש" ממנו סבל התוקף שהיה בעליו של בית קפה בו נמכר חשיש, מבלי לעסוק בכלל בקשר בין התוקף לנתקף או אילו נסיבות מעבר לשימוש בחשיש הובילו לתקיפה (Guba 2018).

מה שהתחיל בצרפת כאגדה היסטורית ואטימולוגיה שגויה הפך בשילוב עם משטר קולוניאלי אכזר וגזענות לעובדה מקובלת - צריכת קנאביס מובילה לשיגעון. אבל מה שהפך אותה ל"עובדה מדעית" היה משטר קולוניאלי אחר - האנגלי בהודו - יחד עם שימוש מוטעה במדע חדש - אפידמיולוגיה.

לאחר שהרופא הבריטי ג'ון סנוו (Snow), הצליח לעצור את מגפת הכולרה שפקדה את לונדון ב-1854 בעזרת בחינת רישומים סטטיסטיים ובכך ייסד את מדע האפידמיולוגיה המודרני, הפך השימוש בסטטיסטיקה בשירות הרפואה לאפיק מחקר חדש ופורץ דרך ברפואה. מעודדים מהחידוש, רופאים אנגלים בהודו החלו עורכים מחקרים סטטיסטיים בעצמם ומפרסמים את ממצאיהם. בין היתר מספר לא קטן של רופאים בריטים בהודו שלמדו על הקשר בין צריכת קנאביס לשיגעון מעמיתיהם הצרפתים, החליטו לערוך מחקרים סטטיסטיים משל עצמם לבדוק את התופעה. לדוגמה, מפקח בית המשוגעים בנאגפור, ביטסון (Beatson) אסף נתונים על המאושפזים במוסד שלו בשנת 1864, ומצא שמתוך 317 ההודים שאושפזו באותה שנה, 61 מהם סבלו משיגעון עקב צריכה מוגזמת של קנאביס. מתוכם 10 מתו, 28 שוחררו לאחר שהחלימו, ו-23 נותרו מאושפזים במוסד. מכאן הסיק ביטסון כי שימוש מוגזם בקנאביס גורם לשיגעון. אלא שברור שאין אנחנו מדברים כאן כל ניתוח סטטיסטי אמיתי אלא מקרה של הנחת המבוקש. הוא החליט מראש ש-61 מהמאושפזים משוגעים בשל שימוש מוגזם בקנאביס ומכאן הוא הסיק ששימוש מוגזם הוא הגורם לשיגעון. מה שחסר בבדיקה זאת, היא קריטריון מובחן הקבוע מי הוא מאושפז הצורך קנאביס באופן מוגזם ונתונים על שימוש כזה באוכלוסיה הכללית ולא רק בקרב המאושפזים. במילים אחרות, מכיוון ששימוש בקנאביס היה נפוץ מאוד בהודו, היה על ביטסון להניח שגם בקרב המאושפזים שלו יהיה שימוש בקנאביס נפוץ. מחקרים מסוג זה פורסמו בקביעות במהלך שנות ה-60 וה-70 של המאה ה-19 עד שהיה מקובל שהקשר הסיבתי בין צריכת קנאביס ושיגעון הוכח. ב-1872 דו"ח של ממשלת הודו על מצב צריכת הקנאביס קבע: "אין כל ספק שהשימוש הקבוע [בקנאביס] נוטה להוביל לשיגעון... מתוך המקרים של שיגעון שנגרמו עקב צריכה של סמים או משקאות אלכוהוליים, המספר הרב ביותר בהרבה נגרם משימוש בקנאביס". בכל זאת, הבריטים החליטו לא לאסור את השימוש בקנאביס בתחומם, אלא לפקח על מכירתו ולבנות מנגנון מיסוי מתוחכם שהניב הכנסות נאות לאימפריה הבריטית (Mills 2000).

עם התקבעות האמונה ששימוש בקנאביס מוביל לשיגעון בעולם הרפואה, החלו המשטרים באימפריה העות'מאנית ובמצרים, שהיו שרויים במאמצים לאימוץ המודרנה וביצוע רפורמות מקיפות במדינותיהם כדי להתחרות במעצמות האירופאיות במחצית השנייה של המאה ה-19, להילחם בשימוש בחשיש בקרב אזרחיהם, כאשר יש להניח שהאיסור על שימוש בחשיש על פי ההלכה הסונית טרם גם הוא למוטיבציה למהלך זה.

ב-1868 הוביל שר החינוך המצרי עלי מובארק (Mubarak) חקיקה לאסור את השימוש בחשיש במצרים, תוך התבססות על מאמר של הרופא המצרי מוחמד עלי ביי (Bey), לימים ראש בית הספר לרפואה בקהיר ועורכה של כתב העת הרפואי הראשון במדינה, שקבע שחשיש הוא הגורם העיקרי לשיגעון במדינה. בית המחוקקים המצרי קיבל את דעתם של מובארק וביי וחשיש נאסר בתחומי מצרים. ב-1874, התירו השלטונות המצריים יבוא של חשיש למדינה, אבל ב-1879 שוב אסרו השלטונות את הסם ברחבי המדינה. ב-1880, הוציא המשטר המצרי פקודה לעקור את שדות הקנאביס שעוד נותרו במדינה והטיל קנסות כבדים על חקלאים מצריים שיתפסו מגדלים את הצמח. "מכיוון ששמירה על בריאות הציבור היא בין החובות החשובות ביותר שלנו, ומכיוון שאין זה סוד שחשיש מסמם, אותו מגדלים במקומות שונים, אינו עושה דבר חוץ מלהזיק לגופו ונפשו של

המשתמש, עושה הממשלה חסד באוסרה את גידול הצמח באופן גורף במטרה למנוע את הנזקים הללו", נכתב בפקודה.

באימפריה העות'מאנית נאסר הגידול, המסחר והשימוש בקנאביס בסדרה של פקודות ובכללן פקודה מ-1871 שהתקבלה, על פי נוסחה, בהתייעצות עם המועצה הרפואית האימפריאלית, ופקודה נוספת מ-1873. אם כי ייתכן שכבר ב-1864 נאסר השימוש בחשיש ברחבי האימפריה העות'מאנית (כך על פי דיווחים בעיתונות הצרפתית מאותה שנה).

ביוון השכנה, החל תהליך הדרגתי של איסור צריכת חשיש בבתי קפה החל מ-1890, בעקבות המלצה של מועצת הבריאות במדינה שבדו"ח קבע: "תצפית מדעית זהירה בארצות חמות (באפריקה, פרס, הודו וטורקיה), שם התכונות המשכרות של הקנאביס, ושל החשיש שמופק ממנו באופנים שונים, ידועים ממשמן, ובהם השימוש בו נרחב, הוכיח ממשמן את התוצאות ההרסניות של השימוש בחשיש... מועצת הבריאות מודאגת מאוד שאם השימוש בחשיש לא יאסר מיד, הוא, בלי משים ובהדרגה, יתרחב למעגל רחב יותר, ולא רק בקרב הפסולת ההמונית של החברה, אלא בקרב האומה עצמה, ובזמן קצר יגרום לתוצאות ההרסניות שתוארו מעל ואשר נצפו בארצות החמות, והובילו לכל כך הרבה סבל בהם" (מצוטט מתוך הדו"ח בנספח 7).

גם הבריטים היו מודאגים מהשימוש בקנאביס בהודו, וב-1893 בית המחוקקים הבריטי למנות ועדת חקירה שתבדוק את נושא השימוש בקנאביס בהודו. שנה אחר כך הגישה הוועדה את מסקנותיה על פני 3281 עמודים, לאחר שראיינה יותר מאלף איש מכל שכבות האוכלוסייה. "השימוש המתון בסם הוא הכלל, ושימוש מוגזם נדיר למדי", נכתב בסיכום. "השימוש המתון אינו גורם לכל תופעות לוואי שליליות. חוץ מאשר במקרים מאוד נדירים, הנזק משימוש מתון זניח. השימוש המוגזם יכול בהחלט להיחשב כמזיק מאוד, למרות שיש להודות שברבים מהצרכנים הכבדים לא ניתן להבחין בבירור בנזק. עם זאת, הנזק שנגרם משימוש כבד מוגבל כמעט בלעדית למשתמש עצמו; הנזק לחברה זניח. אחד המאפיינים המרכזיים בעבודת הוועדה היה כמה מעט ניתן היה לחזות את הנזקים שהשימוש גורם". הבריטים השתכנעו והחליטו לא לאסור את הסם בהודו.

אך לא כולם השתכנעו. במצרים, הרופא האנגלי ג'ון וורנוק (Warnock), שניהל בית משוגעים מצרי בעשור האחרון של המאה ה-19 ובעשור הראשון של המאה ה-20, כתב במאמר שפרסם ב-1903 ב-Journal of British Psychiatry תחת הכותרת "טירוף מחשיש" כי "למרבה הצער, נראה שאף מומחה לטירוף לא ישב בוועדה, ולדעתי הממצאים באשר לקשר בין סם הקנאביס לשיגעון אינם חד-משמעיים". במאמרו טען וורנוק כי עישון חשיש הוא הגורם המרכזי לטירוף במצרים. אלא שוורוויק ביצע את אותה שגיאה שביצעו עמיתיו בהודו לפניו - הנחת המבוקש. על פי הכותב במאמרו, בין 1896 ל-1901 הוא אסף סטטיסטיקה על שימוש בחשיש בקרב הגברים שאושפזו בבית המשוגעים שניהל, בעיקר על פי עדות המאושפזים עצמם - אם כי לפעמים הוא היה צריך להשתמש באינטואיציות ובמקורות חיצוניים, שכן, הוא כתב, "מעשני חשיש הם שקרנים". מבין 2564 הגברים שאושפזו בבית המשוגעים בחמש שנות המחקר, 689 הוכרזו על ידיו כמעשני חשיש, ולכן עישון חשיש אובחן כגורם לשיגעון שלהם. על בסיס נתונים אלה, קבע המאמר של וורנוק כי עישון חשיש אחראי ל-27% ממקרי השיגעון במצרים (Warnock 1903). ככל הנראה, כל מה שמצא הרופא הזה הוא ששיעור צריכת הקנאביס בקרב גברים מצריים היה כנראה קרוב לשיעור הנ"ל.

מה שהתרחש במצרים בעקבות החקיקה שאסרה את הסם הוא ירידת השימוש בחשיש אל המחותרת ויצירת שוק שחור עצום של הסם, שסופק על ידי מבריחים שהביאו אותו דרך הים ודרך היבשה בכמויות עצמות. ב-1892 כתב ראש שירות המכס במצרים אלפרד קיילרד (Caillard) "בשל

העובדה שלא ניתן לעצור את המסחר הבלתי-חוקי בחשיש, תחת הנסיבות שתוארו מעל, אני המלצתי לשר האוצר, בדו"ח מה-30.1.1891, על הסרת האיסור על יבוא, והצעתי לאסוף מכס עליו בנוסף למס רישוי על מכירת חשיש. הוכח כבר באופן ברור שלא ניתן למנוע את ההרגל המגונה של עישון חשיש באמצעות חקיקה, בעוד שבאמצעות מערכת של רישיונות ניתן לשלוט בו במידה מסוימת, בעוד שהרווחים מהמס שיגבה על היבוא והרישוי יוכלו לשמש לשיפור הבריאות הציבורית ולמענקים לחינוך ציבורי" (מצוטט בדו"ח בנספח 7). השלטונות במצרים לא שוכנעו והמשיכו במאבק עיקש נגד המסחר הבלתי-חוקי בסם. ניתן ללמוד על המאבק הארוך וחסר סיכוי שניהלו השלטונות המצריים בהברחת חשיש מן הים ודרך המדבר מספרו של ברון הרי דרנג'ר "מכת מצרים האחרונה" (D'Erlanger 1936).

בעקבות הכישלון המתמשך של השלטונות המצריים להילחם בהברחת חשיש לתוך ארצם, הם החליטו לפנות לערוצים דיפלומטיים. בנובמבר 1924 התכנסו נציגים של האומות החברות בחבר הלאומים בג'נבה, שוויץ, לכנס האופיום השני. מטרת הכנס הייתה להעמיק את שיתוף הפעולה העולמי במלחמה במסחר באופיום, הרואין וקוקאין. במושב החמישי של הכנס, ב-10.11.1924, הפתיע הנציג המצרי מוחמד אל-גווינדי (el-Guindy) את הבאי הכנס כאשר העלה על סדר היום סם חדש שלא נכלל בדיונים לפני כן, חשיש. "מתוך מודעות לאחריותה כלפי המין האנושי כולו, מצרים החופשית תעשה כל שביכולתה לשתף פעולה באופן נאמן ונטול-אינטרסים בעבודה שניצבת לפנינו. המסחר הבלתי-חוקי באופיום ונגזרותיו והחומרים האחרים שהוזכרו בדו"ח הוועדה המייעצת זוכים להתנגדות אוניברסאלית של הציבור. אבל ישנו עוד מוצר שמזיק לפחות באותה מידה כמו אופיום, אם לא יותר, אשר ממשלתי תשמח לכלול תחת אותה קטגוריה כמו הסמים האחרים שהוזכרו - אני מתייחס לחשיש, מוצר המופק מצמח הקנאביס. החומר הזה ונגזרותיו עשו כאלו שמות שממשלת מצרים ממזמן אסרה את הכנסתם למדינה (מלבד, כמובן, הכמויות הזעירות הנדרשות לצרכים רפואיים). אני לא יכול להדגיש מספיק את החשיבות של הכללת המוצר הזה ברשימת הסמים הנרקוטיים אשר השימוש בהם מפוקח על ידי הכנס הזה. אני מקווה להיות במצב שאוכל להגיש לכנס הזה מזכר קצר אשר כל כך חשוב למדינת. זה צריך להיות עיקרון מקובל שכל חומר נרקוטי אשר אנחנו כבר מכירים ושעדין אינו מוגדר כסם מסוכן, ביחד עם כל סם נרקוטי אחר שאולי יתגלה בעתיד, אוטומטית ייכלל במנגנון של הכנס הזה".

הנאום הקצר של אל-גווינדי זכה למחיאות כפיים ולתמיכה של כמה מהנציגים האחרים בכנס ובכלל אלה נציגיהם של טורקיה ויוון. בישיבה ה-16 של הכנס ב-13 בדצמבר 1924 ניתנה ההזדמנות לאל-גווינדי להציג את הצעתו לכלול את הקנאביס כאחד מהסמים המסוכנים שיכללו באמנה הבינלאומית להגביל את המסחר בסמים נרקוטיים. הוא סקר את המאמצים של מצרים לאסור את הסם והמאבק העיקש שהמדינה מנהלת כדי להילחם ביבוא הבלתי-חוקי של הסם, בעיקר מסוריה, לבנון, טורקיה ויוון. "השימוש הבלתי-חוקי בחשיש הוא הגורם העיקרי לרוב מקרי השיגעון במצרים. כדי לתמוך בטענה זאת ניתן לשים לב לכך שיש פי שלושה מקרים של שיגעון בקרב גברים מאשר בקרב נשים, וזו היא עובדה מקובלת שגברים הרבה יותר מכורים לחשיש מאשר נשים. (באירופה, לעומת זאת, יותר נשים לוקות בשיגעון מאשר גברים). באופן כללי, אחוז מקרי השיגעון שנגרם מחשיש עומד על בין 30 ל-60 אחוזים מכלל מקרי השיגעון במצרים".

הוא המשיך ואמר: "אני בכנות מתחנן בפני הנציגים לתת לסוגייה זאת את מירב תשומת הלב, שכן אני מכיר את המנטליות של העמים המזרחיים, ואני מפחד שיגידו שהסוגייה הזאת לא טופלה בגלל שהסוגייה הזאת לא משפיעה על הבריאות של אירופאים... מעבר לכך, אני בטוח שאם ניקח

צעדים לפעול נגד אופיום והסמים האחרים שהוזכרו בדו"ח של הוועדה המייעצת מבלי להוסיף גם את החשיש, זה האחרון עתיד בקרוב להחליף את הסמים הנרקוטיים האחרים ויהפוך לסכנה איומה לעולם כולו. לי נראה שעדיף למנוע מחלה מאשר לרפא אותה". הרטוריקה הזאת עבדה והוחלט על ידי באי הכנס לכלול את המאבק במסחר הבינלאומי בקנאביס באמנה שהייתה תוצר הכנס, אם כי לא הוחלט לחייב את המדינות שהיו צד לאמנה לאסור את השימוש בסם בתחומי מדינתם. הם התבקשו לאסוף נתונים על השימוש, היבוא, היצוא ושם הסם במדינתם ולהגיש ולכלול את הנתונים האלה בדו"חות השנתיים שהצדדים לאמנה התחייבו למסור לחבר הלאומים מדי שנה. באופן זה האחראים למלחמה בסמים במדינות העולם למדו על קיומו של הסם ועל כך שהוא מסוכן כמו הסמים האחרים הכלולים באמנה. בפרוטוקולים של הכנס הזמינות לכל ברשת האינטרנט ניתן לראות שלא הוצגו כל מחקרים או נתונים לגבות את טענותיו של אל-גווינדי על מסוכנות הסם, ושהנציגים האחרים פשוט קיבלו את טענותיו מבלי לבדוק אותם. אפשר גם להבין אותם, הרי שימוש בקנאביס לא היה בעיה במדינותיהם, ואם מצרים, טורקיה ויוון דיווחו שהחברות שלהם נתונות במאבק קשה בסם מסוכן שהם אינם מכירים, מאיזו סיבה היה עליהם להתנגד להכללתו באמנה הבינלאומית למלחמה בסמים?

בהדרגה מדינות העולם החלו כוללות את האיסור על קנאביס בחוקי מדינתם שאסרו את השימוש באופיום, הרואין וקוקאין. כבר באותה שנה, 1925, הגביל בית המחוקקים הבריטי מכירה של קנאביס כאשר הסם נכלל ברשימת הרעלים שמכירתם מפוקחת על ידי החוק האנגלי (The Poison Acts). לא ברור אם האמנה שזה עתה נחתמה בג'נבה הייתה גורם לצעד זה באנגליה. על פי המסמכים שעומדים לרשותנו הסיבה הרשמית לחקיקה הייתה המלצת ההסתדרות הרוקחים הבריטית שהובאה לידיעת הפרלמנט הבריטי בעקבות "מקרים שהובאו על ידי המשטרה לבית המשפט". המקרה הזה הוא המעצר המתקשר של אזרח סודני ואזרח אתיופי בידי הסקוטלנד יארד ב-1923. השניים נעצרו לאחר ששוטר שידל אותם למכור לו אופיום. אלא שהסתבר שמה שהם מכרו בכלל לא היה אופיום אלא חשיש שכלל לא היה אסור על פי החוק. הסיפור הזה והמשפט שהתנהל בעקבותיו סוקר בהתלהבות בעיתונות הבריטית וכלל קריאות מצד העיתונים המובילים באנגליה לאסור את השימוש בחשיש במדינה. הסם נכלל כאחד הסמים האסורים בחוק הסמים המסוכנים שלוש שנים אחר כך ב-1928. (Mills 2003)

וזו מוביל אותנו לפקודת הסמים המסוכנים של המנדט הבריטי בארץ ישראל. קנאביס לא הוצא מחוץ לחוק עם כניסת תוקפה של פקודת הסמים המסוכנים (1936), פקודה זאת היא בעצם רק הגרסה האחרונה של פקודת הסמים המסוכנים (1925), לה הוכנסו תיקונים ב-1926 ו-1932. כבר בגרסה הראשונה של הפקודה, מה-15.7.1925, נכלל קנאביס יחד עם אופיום, הרואין וקוקאין כסם מסוכן האסור על פי חוק (נספח 2). נוסח הפקודה של 1925 מהווה אימוץ של חוק הסמים המסוכנים 1925 (Dangerous Drug Act 1925) שאושר על ידי בית המחוקקים הבריטי זמן קצר לפני כן. הסיבה לאימוץ החוק הבריטי בארץ ישראל המנדטורית, היא חוזר ששלח השר הבריטי לאו אמרי (Secretary of State for Dominion Affairs Leo Amery), לטריטוריות הבריטיות תחת תחום אחריותו ובכלל אלה לשלטונות ארץ-ישראל המנדטורית, ב-12.6.1925, יומו השני בתפקיד. בחוזר זה (נספח 3) סיפר אמרי למנהלי הטריטוריות תחת שליטתו שממשלת בריטניה מתכוונת לאשרר את החלטת כנס האופיום השני. על פי סעיף 39 להסכם המסכם של הכנס, כתב אמרי, יכולים הצדדים החותמים להחריג טריטוריות שתחת שליטתם מן ההסכם, אבל "זהו רצונה הכן של ממשלת הוד מלכותו שאף טריטוריה תחת סמכותה או הגנתה, או שעלייה היא מחזיקה מנדט של חבר הלאומים, לא תוחרג מן ההסכם". סעיף חמש של המכתב קובע ש"על צעדים מיידיים להילקח על

מנת לחוקק חוקים שיכניסו את הסכמי הכנס לתוקף. לאף ממשלה קולוניאלית שהסכם יחול עליו לא יעמוד הזכות לא לכלול בחוקיה את הצעדים הקבועים בהחלטה (לדוגמה בעניין ייצור סמים, בו עוסק סעיף 6 של ההסכם) רק משום שאמצעים אלה לא נראים נחוצים בטריטוריה המסוימת. מצד שני, כל ממשלה מוזמנת לחוקק חוקים יותר חמורים מאלה שנצרכים בהתאם להסכם, אם התנאים המקומיים או סיבות כלליות הופכות את הדבר לרצוי". על פי חותמת הקבלה על החוזר שבארכיון הלאומי, התקבל החוזר במזכירות ממשלת המנדט בירושלים ב-2.7.1925. כלומר, מיום קבלת החוזר ועד לכניסת פקודת הסמים המסוכנים לתוקף לקחו פחות משבועיים. שלטונות המנדט החליטו לכלול את הקנאביס בין הסמים האסורים על פי הפקודה אף על פי שהוא לא נכלל בחוק הבריטי ששימש להם כמודל. למה?

בסעיף 8 של מכתבו של אמרי, מבקש זה ממשלות הטרטוריות שתחת אחריותו לספק לו מידע על ייצור, שימוש ומסחר בקנאביס (Indian Hemp) בתחום הטרטוריה. בתשובה לשאלה זאת מה-11.9.1925 (נספח 4) נכתב שאין גידול של קנאביס בארץ-ישראל, שיבוא חשיש היה אסור על פי החוק העות'מאני ונשאר כזה תחת השלטון הבריטי ושבתיקופת סוף מלחמת העולם הראשונה היה יבוא של חשיש לתוך הארץ כדי לספק את צורכיהם של העובדים המצריים הרבים שהיו בארץ באותה תקופה אבל שהיבוא הזה פחת באופן משמעותי מאז. עוד נכתב בתשובה "הערבי והיהודי הארץ-ישראלי אינו מכור לחשיש, אבל בשל הקרבה של ארץ-ישראל למצרים, חשוב להשאיר בתוקף חקיקה חמורה בעניין קנאביס".

מדברים אלו ניתן להבין למה החליטו שלטונות ארץ-ישראל לכלול את האיסור החוקי על קנאביס בפקודת הסמים המסוכנים של 1925. מבחינת השלטונות היה איסור זה רק צעד מונע שכן ככל שהם ידעו תושבי הארץ כלל לא צרכו את הסם. בנוסף לכך, לא היה מדובר בחקיקה חדשה, שכן עוד לפני חקיקת פקודת הסמים המסוכנים, היה גם ככה יבוא של חשיש בלתי-חוקי בארץ-ישראל המנדטורית. כפי שכבר ראינו החוק העות'מאני שקדם למנדט כבר אסר את המסחר בחשיש בארץ ישראל והחוק הבריטי שהחליף אותו ושאליו מתייחס מחבר הדו"ח, Schedule of Restricted Imports and Exports (העיתון הרשמי מס' 41) החתום על ידי המזכיר הראשי של ממשלת המנדט וינדהאם דיס (Deedes) ב-21.3.1921 אסר את היבוא והיצוא של חשיש (נספח 5). עוד לפי תחילת המנדט הבריטי הופיע בעיתון הרשמי של השלטון הצבאי הזמני בארץ-ישראל ב-1.2.1919 הוראה (Public Notice) מס' 99 החתומה על ידי עוזר המנהל הראשי רונלד סטורס (Storrs) האוסרת גידול, קניה, מכירה או החזקה של חשיש בתחום ארץ-ישראל. ככל הנראה הדבר היה פרי יוזמתו של סטורס עצמו, שתפקידו הראשון במשרד המושבות הבריטי היה כפקיד מכס במצרים. בתפקיד זה היה עיקר עבודתו הייתה מניעה של הברחה של חשיש אל תוך מצרים (Storrs 1937). ככל הנראה הייתה הודעה זאת לשון מתה ולא התבצעה שום אכיפה.

דו"ח של ממשלת ארץ-ישראל מ-1938 המסכם את המידע הקשור בסמים מסוכנים בארץ במהלך 1937 (ההסכמים הבינלאומיים קובעים שכל מדינה וטרטוריה צריכים להגיש דו"ח שנתי כזה לאומות המאוחדות מדי שנה), מראה שסמים לא נתפסו כבעיה (נספח 6). "התמכרות לא הייתה עד כה בעיה חמורה בארץ-ישראל, היכן שקיים רק שוק מוגבל מאוד של סמים נרקוטיים מכל סוג. הסם הכי נפוץ מסוג זה בארץ הוא חשיש, אבל יש רק מעט מכורים". על פי הדו"ח ארץ-ישראל היא בעיקר מקום בו עוברים סמים בלתי חוקיים מארצות הייצור (טורקיה, סוריה-לבנון) אל מצרים שם הם נצרכים. על פי המסמכים המצויים בארכיון הלאומי (נספח 7), נראה שרק ב-1946 החלה משטרת

ארץ-ישראל לפעול לאיתור מגדלים וצרכנים של קנאביס בארץ, שכן באותה שנה הוכשרו השוטרים בארץ-ישראל באיתור וזיהוי צמח הקנאביס, חשיש ומשתמשיו.

אם כן, אנחנו למדים שהאיסור של צמח הקנאביס בחוק מבוסס על חקיקה עות'מאנית מסוף המאה ה-19 וחקיקה בריטית מתחילת המאה ה-20. הן זו העות'מאנית והן זו הבריטית לא התקבלה מתוך דיון במושכל של נבחרי ציבור במידת המסוכנות של הקנאביס. במקרה של החוק העות'מאני, החקיקה התקבלה על ידי שלטון אוטוקרטי תוך התבססות על חוקים דתיים מהמאה ה-14 וה-15 וכן על מחקרים רפואיים פרימיטיביים ובלתי מבוססים מהמאה ה-19. במקרה של החוק האנגלי, התקבלה החקיקה אמנם על ידי הפרלמנט הבריטי אך על סמך אותו מחקר פרימיטיבי בלתי-מבוסס, שקשר את השימוש בקנאביס לשיגעון. מדינת ישראל המשיכה לאכוף את החוק המנדטורי עם היווסדה ללא ששאלת התועלת של החוקים האלה לחברה הישראלית תבחן כלל. ייתכן שהסיבה לכך היא שהאזרחים היהודים של מדינת ישראל עם היווסדה שהיו ברובם ממוצא אירופאי ולא צרכו קנאביס כסם, ולכן החוק השפיע בעיקר על אזרחי ישראל הערבים ואחר כך על העולים היהודים מארצות ערב.

לאורך השנים, כנסת ישראל עדכנה את החקיקה במספר תיקונים לפקודת הסמים, וכן בחקיקת הנוסח החדש של פקודת הסמים המסוכנים ב-1973, ובכך החמירה את הענישה על הגידול, השימוש, האחזקה והמכירה של קנאביס באופן משמעותי. אלא שגם במקרה זה אין המקור לחקיקה הישראלית בישראל, שכן פעולות החקיקה האלה לא היו מיוזמת הכנסת אלא נבעו מאמנות בינלאומיות אותן אשררה ישראל: האמנה היחידה בדבר סמים נרקוטיים (1961) אותה אשררה ישראל ב-1964, והפרוטוקול המתקן את האמנה היחידה בדבר סמים נרקוטיים, 1961, מ-1972, אותה אשררה ישראל ב-1974. על ידי אשרור האמנות הללו הפקידה ישראל את חוקיה הנוגעים לקנאביס (וסמים אחרים) לגוף בינלאומי, ובמיוחד לארצות הברית, שהייתה המקדמת העיקרית של האמנות האלה, והמאבק בשימוש בקנאביס בזירה הבינלאומית בכלל. מסיבה זאת, אני חושב שיש לראות את המקור לחקיקה זאת של כנסת ישראל בארצות הברית.

כמו באירופה, השימוש בקנאביס כסם לא היה נפוץ בארצות הברית בתחילת המאה ה-20, אבל במקסיקו מדרום, הסם השימוש בסם היה נפוץ מאוד בקרב המעמדות הנמוכים לפחות מאז המאה ה-19, אז גם החלה האליטה המקסיקנית לפעול להילחם בשימוש בסם בתחומה (Campos 2014). בתחילת המאה ה-20 התנהלה מלחמת אזרחים אלימה במקסיקו וזו הובילה לגל הגירה גדול של מקסיקנים אל תוך ארצות הברית. המהגרים האלה הביאו איתם קנאביס לו קראו מריחואנה אותו עישנו. בתגובה, מדינות בדרום ומערב ארצות הברית בהם התיישבו רוב המהגרים העבירו חוקים האוסרים את השימוש בסם: ויומינג (1915), טקסס (1919), איווה (1923), נוואדה, אורגון, וושינגטון וארקנסו (1923), נברסקה, מונטנה ולואיזיאנה 1927 וקולורדו (1929) (Lee 2012). החקיקה הזאת הייתה בעיקרה חקיקה על רקע גזעני כפי שאפשר לראות לדוגמה מדבריו של אחד החוקקים שהובילו את החקיקה בטקסס ב-1919: "כל המקסיקנים משוגעים, והחומר הזה [קנביס] הוא מה שעושה אותם משוגעים". במהלך דיון במונטנה ב-1927, תיאר אחד המחוקקים את הסכנה: "כאשר איזה פועל בשדה סלק לוקח קצת מהחומר... הוא חושב שהוא הרגע נבחר לנשיא מקסיקו ומתחיל להוציא להורג את יריביו הפוליטיים".

בשנות ה-30, האדם שהיה אחראי לאכוף ברמה הפדרלית את החוקים נגד סמים - אופיום, הרואין וקוקאין - היה הארי אנסלינגר (Anslinger), שעמד בראש Federal Bureau of Narcotics, בין 1935 ל-1937 הוא והארגון שבראשו עמד, הובילו קמפיין שמטרתו היה שכנוע הציבור האמריקאי שיש צורך בחוק פדראלי שיאסור את השימוש בקנאביס ברחבי ארצות

הברית. כחלק מקמפיין זה הפיץ אנסלינגר שקרים וחצאי אמיתות מתובלים בגזענות. למשל, הארגון השתתף בהפקת הסרט Reeper Madness (המילה reeper היא מונח סלנג לסיגריה של קנאביס באותם ימים), שיצא לאקרנים ב-1936. הסרט מתאר איך סוחרי סמים מפתים תלמידי תיכון להתנסות בעישון קנאביס שבעקבותיה הם מבצעים תאונת פגע וברח, רצח, התאבדות, ניסיון אונס, חווים הזיות ומשתגעים. בשלב מסוים במהלך הסרט אומר הקריין "יש 100,000 מעשני מריחואנה בארצות הברית, ורובם כושים, היספנים, פיליפינים ובדרנים. המוזיקה השטנית שלהם, ג'אז וסווינג נובעת משימוש במריחואנה. המריחואנה הזאת גורמת לנשים לבנות לתור אחר יחסים מיניים עם כושים, בדרנים ואחרים". מיד אחרי שהקריין מסיים להגיד את הדברים האלה אחת מהדמויות בסרט אומרת "סיגריות מריחואנה [Reefers] גורמים לכושונים לחשוב שהם טובים כמו גברים לבנים".

אנסלינגר גם עשה שימוש באותו מיתוס על "האיש הזקן מההר" ורוצחיו החשישיון. במאמר שפירסם ב-American Magazine ב-1937, סיפר "בפרס, אלף שנים לפני ישו, היה מסדר דתי וצבאי שנקרא ה-Assassins והם קיבלו את שמם מהסם שנקרא חשיש ושעכשיו מוכר בארצנו בשם מריחואנה. הם היו ידועים במעשיהם האכזריים והמילה 'assassin' מתארת היטב את הסם". עוד הזהיר באותה כתבה "איש אינו יודע, כשהוא שם סיגרית מריחואנה בין שפתיו, אם יהפוך למתענג בגן עדן מוזיקלי, משוגע חסר היגיון, פילוסוף רגוע או רוצח" (Anslinger 1937).

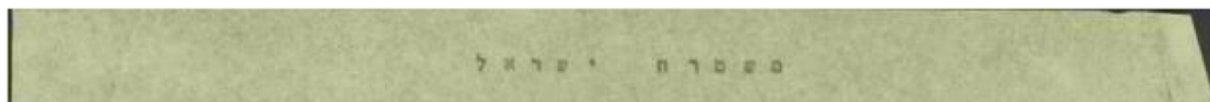
הקמפיין הזה הצליח ובאותה שנה העביר הקונגרס האמריקאי את The Marihuana Tax Act of 1937, שהפך את הסם לבלתי-חוקי ברחבי ארצות הברית על אף התנגדות שהוגשה לקונגרס מטעם ההסתדרות הרפואית האמריקאית. כמה שנים אחר כך, ראש העיר ניו יורק פיורלו לה גוארדיה, שבעבר התנגד לחוקי היובש, היה חשדן באשר לטענות של אנסלינגר לגבי קנאביס ובתגובה הוא מינה ועדה של האקדמיה של ניו יורק לרפואה שתחקור את השפעות הסם וזו הגישה את מסקנותיה ב-1944. וועדה זאת, שבעצם הייתה המחקר המדעי הראשון על השפעות הקנאביס, דחתה את כל טענותיו של אנסלינגר. הוועדה קבע שימוש בקנאביס לא מוביל להתמכרות במובנה הרפואי של המילה, שהיא אינה מובילה לשימוש בסמים אחרים או לפשיעה חמורה ושהדיווחים על הנזק העצום שמשמש קנאביס גורמים לעיר ניו יורק אינם מבוססים (LaGuardia 1944). אנסלינגר השתמש בהשפעתו להשמיץ את הרופאים שערכו את המחקר ולמנוע את פרסום מסקנותיו ברבים. היה זה גם אנסלינגר שהוביל את המאמץ האמריקאי לקידום האמנה היחידה בדבר סמים נרקוטיים אותה אשררה ישראל ורוב מדינות העולם האחרות.

בשנות ה-60 של המאה ה-20, חל גידול משמעותי בצריכת קנאביס בקרב צעירים בארצות הברית. בעקבות התרחבות השימוש והגידול במספר העצורים, נשיא ארצות הברית ריצ'רד ניקסון הקים ועדת חקירה שתחקור את השפעות הסם ב-1969, שנת בחירתו. ב-22 במארס 1972 הגישה הוועדה את מסקנותיה תחת הכותרת "מריחואנה: אות לאי הבנה". הוועדה קראה לדה־קרימינליזציה של השימוש הפרטי בקנאביס. "חוק העונשין הוא כלי נוקשה מדי עבור החזקה פשוטה גם אם במטרה להרתיע משימוש", נכתב בדוח. "הוא מניח אשמה חוקית עצומה על התנהגות שאנחנו מאמינים שאינה הולמת. הנזק האמיתי והפוטנציאלי של השימוש בסם אינו חמור מספיק בשביל להצדיק את התערבות חוק העונשין בהתנהגות פרטית, צעד שהחברה שלנו נוקטת רק בלידת ברירה" (National Commission on Marihuana and Drug Abuse 1972). ניקסון, שנבחר על מצע של השבת החוק והסדר לרחובות, מעולם לא קרא את דו"ח, התעלם מהמלצותיו ואף קידם חקיקה המחמירה עם צרכני קנאביס. היה זה גם הממשל של ניקסון שקידם את הפרוטוקול המתקן את האמנה היחידה בדבר סמים

נרקוטיים, 1961 באו"ם, שעל מנת לאשררה חוקקה הכנסת את פקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], תשל"ג-1973.

כפי שניתן לראות, המקור לאיסור החוקי על גידול, החזקה, מכירה ושימוש בקנאביס בישראל אינו בישראל כלל אלא במשטרים אחרים ובתוקפות חשוכות. הוא לא נולד מתוך מחקר מדעי יסודי ושיקול דעת זהיר כפי שחוק בעל השלכות חמורות על הפרט והחברה צריכות להתקבל אלא על בסיס אמונות תפלות, מדע פרימיטיבי, אי-הבנות וגזענות של אנשים שחיו לפני עשרות ומאות שנים.

נספח 1 - ארכיון המדינה תיק ISA-MandatoryOrganizations-MandatePolice-0002cd

551

- ג) כל התכנות שיש בהן יותר מ-0.29% טורפין או יותר מ-0.19% קוקאין ובכלל זה אמצעים נגד האיפיוס.
- ד) הרואין, סלחיו והכנתיו שיש בהן יותר מ-0.1% הרואין.
- ה) כל הבא מן הטורפין, הקוקאין או סלחיהם, קודסין או כל אלקולואיד אחר של אופיום שהנציב העליון יקבעו בסודעה רשמית.
- ו) טנטורים ומסציות או הכנות אחרות של *Cannabis Indica*.

13 חושי לבתיים
בקשר עם חמאים

(9) אם איזה יופט, הוא משובנע שיש מעם נכון לחשר שאיזה סם
מסוכן הנמצא ברשותו או תחת השנתתו של איזה אדם באיזה בית שהוא

530

5. כל אדם שיש ברשותו כל סם מסמי הרפואה הנזכרים בחלק ב' מן התוספת המצורפת בזה יענש באותם העונשין מלבד אם הודאת הפקודה הזאת מהירות, לו להחזיק סמים כאלה.

אסור להחזיק סמי רפואה אחרים אלא עפ"י רשיון

6. כל אדם (א) המסיע, עוזר, טוען או מדיח אדם לחטא חמא עפ"י סעיף 3, 4 או 5 מפקודה זו, או

המסיע עזרה או מסיע בדבר עברה בתוך שלשתינה (א"י) או מחוצה לה

(ב) המסיע, עוזר, אי מדיח אדם באיזה מקום בחייל לחטא חמא עפ"י הוראותיו של איזה חק מקבול לפקודה זו הנהג באיתו הסקום או העושה איזה מעשה להכין או למייע, כל מעשה אשר, אילו נעשה בפלשתינה (א"י) היה נחשב כחטא עפ"י סעיף 3, 4 או 5 מפקודה זו.

יענש באותם העונשין.

7. (א) אדם יחשב לצדך פקודה זו כמחזיק חוקי של סמים המפורטים בחלק ב' מן התוספת:

המחזיק ברשותו סמים עפ"י הרשאה

(א) אם המחזיק הנהו רוקח בעל רשיון והוא מחזיק את סמי הרפואה בבית העסק שיש לו רשיון בשבילו.

(ב) אם המחזיק הנהו רופא בעל רשיון או רופא בהמות המורשה עפ"י סעיף 16 מפקודה ברואות העם, סמ' 4 לשי' 1921 ליתן סמי רפואה כאלה להולים בבית העסק שלו או רופא שנים בעל רשיון המורשה להחזיק סמים כאלה עפ"י כל פקודה בדבר רופאי שנים.

(ג) אם האדם טיכח שהסם הנמצא ברשותו נקנה מאת רוקח בעל רשיון וכי סכירה זו נתנהלה עפ"י הוראותיה של פקודת ברואות העם סמ' 4 לשי' 1921 אי שסם זה נהקבל מירי רופא או רופא בהמות המורשה לחלק סמי רפואה או רפואות עפ"י סעיף 16 מפקודה זו.

(ד) אם מותר להחזיק את הסם עפ"י איזו תקנה שתעשה עפ"י פקודה זו.

תקנות

8. (1) יוכל הנציב העליון להתקין תקנות, באשרו של מוכר המטלכה לעניני המושבות, להוצאת פקודה זו לפעולה וביתוד בדבר עריכת פנקסים נכונים, קניתם ומכירתם של סמים מסוכנים ע"י כני אדם המורשים להחזיק סמים כאלה.

(2) כל אדם שאינו עורך פנקסים כאלה באפן הנקבע או העובר על התקנות הנעשות עפ"י פקודה זו או אינו מטלא אחריהן—יענש בקנס של לא יותר מ500 ל"מ.

530

5. כל אדם שיש ברשותו כל סם מסמי הרפואה הנזכרים בחלק ב' מן התוספת המצורפת בזה יענש באותם העונשין מלבד אם הודאת הפקודה הזאת מהירות, לו להחזיק סמים כאלה.

אסור להחזיק סמי רפואה אחרים אלא עפ"י רשיון

6. כל אדם (א) המסיע, עוזר, טוען או מדיח אדם לחמא חמא עפ"י סעיף 3, 4 או 5 מפקודה זו, או

המסיע עזרה או מסיע בדבר עברה בתוך שלשתונה (א"י) או מחוצה לה

(ב) המסיע, עוזר, אי מדיח אדם באיזה מקום בחייל לחמא חמא עפ"י הוראותיו של איזה חק מקבול לפקודה זו הנהג באיתו הסקום או העושה איזה מעשה להכין או למסיע, כל מעשה אשר, אילו נעשה בפלשתונה (א"י) היה נחשב כחמא עפ"י סעיף 3, 4 או 5 מפקודה זו.

יענש באותם העונשין.

7. (א) אדם יחשב לצדך פקודה זו כמחזיק חוקי של סמים המפורטים בחלק ב' מן התוספת:

המחזיק ברשותו סמים עפ"י הרשאה

(א) אם המחזיק הנהו רוקח בעל רשיון והוא מחזיק את סמי הרפואה בבית העסק שיש לו רשיון בשבילו.

(ב) אם המחזיק הנהו רופא בעל רשיון או רופא בהמות המורשה עפ"י סעיף 16 מפקודה ברואות העם, סמ' 4 לשי' 1921 ליתן סמי רפואה כאלה להולים בבית העסק שלו או רופא שנים בעל רשיון המורשה להחזיק סמים כאלה עפ"י כל פקודה בדבר רופאי שנים.

(ג) אם האדם טיכיה שהסם הנמצא ברשותו נקנה מאת רוקח בעל רשיון וכי סכירה זו נתנהלה עפ"י הוראותיה של פקודת ברואות העם סמ' 4 לשי' 1921 אי שסם זה נחקבל מירי רופא או רופא בהמות המורשה לחלק סמי רפואה או רפואות עפ"י סעיף 16 מפקודה זו.

(ד) אם מותר להחזיק את הסם עפ"י איזו תקנה שתעשה עפ"י פקודה זו.

תקנות

8. (1) יוכל הנציב העליון להתקין תקנות, באשרו של מוכר המטלכה לעינוגי המושבות, להוצאת פקודה זו לפעולה וביתוד בדבר עריכת פנקסים נכונים, קניתם ומכירתם של סמים מסוכנים ע"י כני אדם המורשים להחזיק סמים כאלה.

(2) כל אדם שאינו עורך פנקסים כאלה באפן הנקבע או העובר על התקנות הנעשות עפ"י פקודה זו או אינו מטלא אחריהן—יענש בקנס של לא יותר 500 ל"מ.

ממשלת פלשתינה (א"י)

מספר 21 לשנת 1925

פקודת סמי הרפואה המסוכנים

פקודה רבורה הוראות להשגחה על עבודם של סמי רפואה מסוכנים ידועים, הכנסתם
דוצאתם והחזקתם.

הנציב העליון מחוקק בזה בעצתה של המועצה הא"י לאמר:

1. פקודה זו תקרא בשם פקודת סמי רפואה המסוכנים 1925.
2. לטווחים הבאים יהיו הפרושים הבאים בפקודה זו וכתוספת המצורפת
לה יוכל הקנות שתעשינה על פיה;
(א) הטונח "סמי רפואה מסוכנים" פרושו סמי הרפואה המפירטים
בתוספת המצורפת בזה ואיהם סמי הרפואה האחרים שהנציב העליון יכריז
עליהם כעל סמי רפואה מסוכנים במידעה שיפרסמה כעתון הרשמי מוטן לזמן;
(ב) הטונח "איפיום חי" מכיל אבקת איפיום או איפיום בנרעינים
אך אין הוא כולל איפיום לצרכי רפואה.
(ג) הטונח "איפיום סוכן" פרושו איפיום שמכניס איתו לעשין וכולל
הוא כל ערף וכל יתר השירים הנשארים אחרו שעשנו את האיפיום.
(ד) הטונח "איפיום לצרכי רפואה" פרושו איפיום חי שיכשוהו
בדרך סלאכותיה.
(ה) הטונח "שופט" יהיה לו הפרוש שניהן לו בסעיף 27 מפקודה
המשפט על יסוד מסירת ידיעת (כתבי האשמה) 1924.
3. כל אדם המוציא או מכניס או מקל את הוצאתו או הכנסתו של
כל סם מסוכן יענש בענש סאסר לתקופה של לא יותר משנה אחת או לקנס
של לא יותר מ-200 ל"ם או לשני הענישין גם יחד.
4. בתנאי שמותר להרשות את הכנסתו של כל משלוח של סמים הנוכרים
בחלק ב' סן ההוספת עפ"י רשיון הניתן ע"י מנהל מחלקת הבריאות.
5. כל אדם המכין מעביר או מחזיק ברשותו כל סם הנוכר בחלק א'
סן ההוספת המצורפת בהם יענש בענישין הנוכרים בסעיף 3.

אסור להכניס ולהוציא
סמי רפואה מסוכנים

אסור להכניס עפ"י
רשיון

אסור להכין לעבד
ולחזוק סמי רפואה
מסוכנים ידועים

536

GOVERNMENT OF PALESTINE.

Possession of other drugs prohibited save under licence.

5. Any person being in possession of any drug mentioned in Part II of the Schedule hereto shall be punishable with the like penalties unless such possession is authorised in accordance with the provisions of this Ordinance.

Aiding and abetting offered in or out of Palestine.

6. Any person who

(a) aids, abets, counsels or procures the commission of any offence under Section 3, 4 or 5 hereof;

or (b) in Palestine aids, abets, counsels, or procures the commission in any place outside Palestine of any offence under the provisions of any corresponding law in force in that place, or does any act preparatory to, or in furtherance of, any act which if committed in Palestine would constitute an offence under Section 3, 4, or, 5 hereof shall be punishable with the like penalties.

Authorised possession.

7. Possession of the drugs mentioned in Part II of the Schedule shall be deemed to be authorised for the purpose of this Ordinance if

(a) the possessor is a licensed pharmacist and the drugs are kept on his licensed premises;

(b) the possessor is a licensed medical practitioner, or veterinary surgeon who is authorised in accordance with Section 46 of the Public Health Ordinance No. 4, 1921, to dispense such drugs on his own premises, or a licensed dentist authorised under any Ordinance concerning dentists to keep such drugs;

(c) the person prove that the drug in his possession was purchased by him from a licensed pharmacist and such sale was conducted in accordance with the provisions of Public Health Ordinance No. 4, 1921, or that the drug was obtained from a medical practitioner or veterinary surgeon allowed to dispense drugs or medicine in accordance with Section 46 thereof;

(d) it is authorised by any regulation made under this Ordinance.

Regulations.

8. (1) The High Commissioner may, with the approval of the Secretary of State for the Colonies, make and when made vary and revoke Regulations for the effective execution of this Ordinance, and, in particular, for the keeping of proper records of the purchase and disposal of dangerous drugs by persons authorised to be in possession of such drugs.

(2) Every person who fails to keep such records in the manner prescribed or acts in contravention of or fails to comply with any Regulation made under this Ordinance shall be punishable with fine not exceeding £E.50.

9. If a Magistrate is satisfied that there is reasonable ground for suspecting that, in contravention of the provisions of this Ordinance or any Regulation made hereunder, any dangerous drug is in the possession or under the control of any person in any premises, or that any document relating to or connected with any transaction which was, or would be, if carried out, an offence against this Ordinance, or, in the case of a transaction carried out or intended to be carried out in any place outside Palestine, an offence against the provisions of any law therein in force, is in the possession or under the control of any person in any premises, he may grant a search warrant authorising any Police Officer at any time within one month from the date of the warrant, to enter the premises named in the warrant, and to search the premises and any person found therein, and, if there is reasonable ground for suspecting that an offence against this Ordinance has been committed in relation to any such drugs which may be found in the premises or in the possession of any such person, or that any document which may be so found is such a document, to seize and detain the drugs or the document.

53c
Search warrants for premises in relation to suspected offence.

10. The Arrest of Offenders and Searches Ordinance, 1924, shall apply to Search Warrants under this Ordinance.

Application of Arrest of Offenders Ordinance.

Provided that the provisions of Section 47 of the said Ordinance shall not be applicable.

11. From the date at which this Ordinance comes into force no Poison Permit granted under Section 24 of the Public Health Ordinance, No. 4, 1921, shall be deemed to authorise the holder to trade in or to import any dangerous drug, whether such permit was granted before or subsequent to the coming into force of this Ordinance.

Operation of Poison Permits.

12. The Public Notice No. 90 dated the first day of February, 1919, dealing with the cultivation and possession of Hashish is repealed.

Repeal.

15th July, 1925

G. S. SYMES
Officer Administering the Government.

SCHEDULE.

PART I.

- (a) Hashish or any preparation of Hashish.
 - (b) Any preparation of Cannabis Indica similar in character to Hashish.
 - (c) Prepared Opium.
-

PART II.

- (a) Raw Opium.
- (b) Medicinal Opium.
- (c) All preparations containing more than 0.2% of morphine or more than 0.1% of cocaine, including the "anti-opium" remedies.
- (d) Heroin, its salts and preparations containing more than 0.1% heroin.
- (e) All derivatives of morphine, cocaine, or their respective salts, codeine and any other alkaloid of opium which may be prescribed by Order of the High Commissioner.
- (f) Tinctures and extracts or other medicinal preparations of Cannabis Indica.

ג) כל ההכנות שיש בהן יותר מ-0.296 סרפין או יותר מ-0.196 קוקאין ובכלל זה אמצעים נגד האיפוס.

ד) הרואין, סלחיו והכנתיו שיש בהן יותר מ-0.1 ס' הרואין.

ה) כל הבא טן המורפין, הקוקאין או סלחיהם, קודטון או כל אלקולואיד אחר של אופיום שהנציב העליון יקבעו בסודעה רשמית.

ו) מנטורים ותמציות או הכנות אחרות של *Cannabis Indica*.

(9) אם איזה שופט הוא משיכנע שיש טעם נכון לחשר שאיזה סם מסוכן הנמצא ברשותו או תחת השגחתו של איזה אדם כאיזה בית שהוא בנגיד להוראות הפקודה הזאת או כל הקנה שנעשתה על פיה או שכל כתב השייך או הקשור לכל טרנסאקציה שהיתה או שהגה, אם תוצא לפעל, חמא כלפי הורשיותו של חק הניהג שם, נמצא ברשותו או תחת השגחתו של כל אדם בכל בית עסק, יכול הוא ליתן צו חפוש ולהרשות לכל שוטר בכל עת שהיא במשך חדש ימים מיום הצו, להכנס לבית הנוכח בצו החפוש, ואם יש טעם מספיק לחשר שבקשר עם איהם הסמים שנימצאו בבית או ברשותו של אדם כזה, נעשה איזה חמא, או שכל כתב שנמצא — הוא כתב כזה — יכול הוא לעקל ולהפש את הסמים או את הכתב.

צו חפוש לבתיים
בקשר עם חמאים
חשורים

10. פקידת הפישת חוטאים וחפושם 1924 תחול על צו חפוש עפוי פקודה זו. בתנאי שהוראות סעיף 17 טן הפקודה הנזיל לא תחולגה.

הטלת פקודת
חפישת חוטאים

11. מאיתו היום שבו הקבל פקודה זו תקף לא יחשב שום רשיון רעל הניהג עפוי סעיף 24 מפקודת כריאות העם 1921 כאילו הוא מרשה את בעליו לסחר בסם מסוכן או להכניסו מחו"ל, בין אם השות כזאת ניתנה לפני קבל פקודה זו תוקף או לאחריה.

חקק פעולהם של
רשיונות רעל

12. הטודעה הרשמית טס' 90 מיום הראשון לפברואר 1919 המספלת בעכיד חשים ובהחוקתי — הנה בטלה כזה.

בטול

ג. ס. סייטס
המנהל את עניני הממשלה

15 יולי 1925

תוספת

חלק א'

(א) חשים או כל הכנת חשים.

(ב) כל הכנה של *Connabis Indica*.

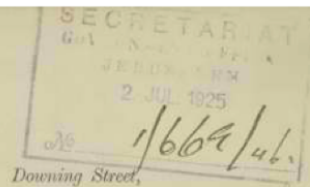
(ג) אפיוס מוכן.

חלק ב'

(א) אפיוס חי.

(ב) אפיוס לצרכי רפואה.

CIRCULAR.

12th June, 1925.

Sir,

I have the honour to transmit to you the accompanying copy of the Dangerous Drugs Convention Protocol and Final Act signed on the 19th of February last at the "Second Opium Conference" which met at Geneva on the 17th of November, 1924. The "First" Opium Conference, which assembled at Geneva on the 3rd of November, had reference solely to the use of prepared opium in certain Far Eastern countries and the Far Eastern Colonies and Protectorates of the Powers.

2. You will observe that, while under Article 39 any State signing or acceding to the Convention may declare at the moment of its signature, ratification, or accession that its acceptance of the Convention does not include any or all of its Colonies, Protectorates, etc., in Article 1 of the Final Act the earnest hope is expressed that the number of Colonies, Protectorates, etc., so excluded should be reduced to a minimum. I have to explain that this Article was inserted as the result of the experience which has been gained of the methods and ingenuity employed by international drug traffickers. It is now abundantly evident that if this noxious traffic is to be suppressed the very closest control over dangerous drugs, especially as regards export, transit and transshipment, must be exercised even in territories, however remote, in which the drug habit itself may perhaps be unknown. It is therefore the earnest wish of His Majesty's Government that no territory under its jurisdiction or protection, or in respect of which it exercises a Mandate on behalf of the League of Nations, should be excluded from the operation of the Convention.

3. The Convention and Protocol remain open for signature until the 30th of September and as regards British Countries have so far been signed on behalf of the British Empire, Australia, and the Irish Free State. His Majesty's Government hope to be in a position to ratify the Convention as soon as possible after the 30th of September and, in view of the

The Officer Administering
the Government of

prominent part taken by His Majesty's Government in the campaign against the abuse of narcotic drugs and in the deliberations of the Conference, it is hoped that it will not be necessary at the time of ratification temporarily to exclude any British Colony or Protectorate

7. His Majesty's Government are in communication with the Secretary-General of the League of Nations in regard to the channel of communication for the transmission of import, export, and diversion certificates between Colonial Governments and Foreign Governments, if occasion arises (Chapter V). I will address a further communication to you in due course on this point.

8. In connection with the provisions of the Convention which relate to Indian hemp, I have to inform you that a request has been received from the Secretary-General of the League of Nations, on the instructions of the Council of the League, for information as to the production, use of, and traffic in this drug. I should be glad if you will furnish a memorandum on this subject as regards the territory under your administration.

I have the honour to be,

Sir,

Your most obedient, humble servant,

L. S. AMERY.

MG/48/3.

DIRECTOR OF HEALTH
GOVERNMENT OF PALESTINE
17 SEP. 1925
28

66a

Encl in dupl Second Opium Conference.
Reference: Your Adm.1/689 of 15/7/25.

Chief Secretary,
Government Offices,
Jerusalem.

I forward herewith a note on Indian
hemp in accordance with the request con-
tained in para.2 of your letter under
reference.

Copy to see
[Signature]

MR.

Lewis

(sgd) G.W. Heron
DIRECTOR.

28086

[Handwritten mark]

DIRECTOR OF HEALTH
GOVERNMENT OF PALESTINE

17 SEP. 1925

M 46/49/3

NOTE ON INDIAN HEMP.

The plant, Cannabis sativa, is not cultivated in Palestine.

2. Hashish was a prohibited import under the Ottoman administration of Palestine and has remained so under British Administration.
3. Towards the end of the war and for some time afterwards there were large numbers of Egyptian labourers in Palestine and hashish was smuggled into the country on a fairly large scale for their use. This illicit traffic has now diminished.
4. The Palestinian Arab and Jew are not addicted to hashish, but in view of the proximity of Palestine to Egypt, it is important that strict legislation regarding Indian hemp be maintained.

PUBLIC NOTICE.

Schedule of Restricted Imports and Exports.

(Official Gazette No.41).

WHEREAS notices have been issued by the Administration from time to time in regard to imports of commodities which are prohibited and it is desirable to consolidate these notices and to provide for their modification as circumstances may require, notice is hereby given that the importation and exportation of all commodities is permissible with the following exceptions:-

IMPORTS.

1. The importation of the following articles into Palestine is prohibited:-

1. Arms and Ammunition, Explosives (with the exception of sporting guns and sporting gun ammunition).
2. Salt.
3. Drawings, engravings and all printed or manuscript matter of an immoral or seditious character whether as merchandise or wrappings.
4. Hashish.
5. Shaving brushes exported from Japan, China, Manchuria and Korea.

Shaving brushes which have been exported from Europe are subject to inspection by the Medical Authorities. Customs Superintendents will forward 5 per cent of such consignments to the Central Bacteriological Laboratory o/o

District/

District Governorate, Haifa. On the receipt of a medical certificate, consignments may be passed through the Customs.

2. The following may be imported under special licence issued by the Director of Public Security.
 1. Blasting Explosives and Salt Petre.
3. The following may be imported under Permit obtained from District Governors:-
 1. Sporting guns and sporting gun ammunition (Public Notice No.180 dated 10.9.20).
4. The importation of the following articles is only permitted when the articles are accompanied by a certificate, signed by a competent agriculturist in the country of origin, certifying that they have been examined and found to be free from disease:-
 1. Living plants of any description.
 2. Beans.
5. The importation of the following articles is only permitted under special licence issued by the Department of Health:-
 1. Cocaine.
 2. Sulphonal.
 3. Piorates.
 4. Potassium Chlorate.
 5. Sodium Chlorate.
 6. Opium.

except in the form of medical pastilles or specialities/

specialities of which the composition is declared and approved by the above mentioned Department.

GOODS MANIFESTED IN TRANSIT.

Goods entering Palestine manifested in transit to other destinations may be allowed to proceed with the exception of the following:-

1. Arms and Ammunition, Explosives (with the exception of sporting guns and sporting gun ammunition.
2. Hashish.
3. Blasting Explosives and Salt Petre (unless under special licence issued by the Director of Public Security).
4. Drawings, engravings and all printed or manuscript matter of an immoral or seditious character whether as merchandise or wrappings.

EXPORTS.

1. The exportation of the following articles from Palestine is prohibited:-
 1. Livestock (excluding camels in transit and Goats.)
 2. Hashish.
2. The exportation of antiquities is permitted only under special licence issued and signed by the Inspector of Antiquities.

There is free and unrestricted movement of all commodities within Palestine.

The/

PALESTINE

REPORT

BY THE
GOVERNMENT OF PALESTINE
FOR THE
CALENDAR YEAR 1937 ON THE TRAFFIC IN OPIUM
AND OTHER DANGEROUS DRUGS.

HAGUE OPIUM CONVENTION OF 1912—GENEVA
CONVENTION OF 1925—CONVENTION FOR
LIMITING THE MANUFACTURE AND
REGULATING THE DISTRIBUTION
OF NARCOTIC DRUGS OF 1931.

**Report by the Government of Palestine
for the Calendar Year 1937 on the Traffic in Opium
and other Dangerous Drugs.**

A. GENERAL.

I. *Laws and Publications.*

1. During the year a Notice was published under Section 15 of the Dangerous Drugs Ordinance, 1936.

2. Principal points covered by the above mentioned legislation.

The Notice exempts certain preparations from the provision of the Dangerous Drugs Ordinance, 1936, these being the preparations which have in pursuance of Article 8 of the International Opium Convention, 1925, been exempted from the provisions of that Convention.

3. There are no publications, official or unofficial, likely to be of interest to the Advisory Committee.

II. *Administration.*

1. (a) There has been no special modification in the administrative arrangements for the execution of the International Convention. The Director of Medical Services is concerned in the execution of the law in so far as the licit traffic is concerned, and the Inspector General of Police & Prisons and Director of Customs, Excise & Trade undertake the prevention of illicit traffic.

(b) A special administration for the purpose of applying the provision of the Convention, regulating, supervising and controlling the trade in the drugs, and organising a campaign against drug addiction referred to in Article 15 of the International Convention and for Limiting the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotic Drugs of 1931 does not exist in Palestine. The creation of such an administration is not considered necessary, and is not contemplated.

The functions of a local representative of the Central Narcotic Authority are vested in the Deputy Inspector-General, Criminal Investigation Department, who supervises all anti-smuggling activities, which includes the Port and Marine Sections which patrol the coast. Otherwise the application of the provisions of the law which is based on the 1931 International Convention and the regulation, supervision and control of the trade in drugs is undertaken by the Director of Medical Services, Inspector-General of Police & Prisons, and Director of Customs, Excise & Trade as stated in para. II, 1(a) above.

(c) No special difficulties are encountered in the application of the Conventions.

2. Addiction has so far not been a serious problem in Palestine, where there is only a very limited market for narcotic drugs of any kind. The most common of such drugs in this country is hashish, but addicts are few. Very little opium is purchased in this country and there is no indication of any illegal local trading in white drugs.

III. *Control of International Trade.*

1. The system of import certificates and export authorisations for the control of opium and other dangerous drugs worked satisfactorily and no difficulties have arisen. The system was detailed in full in this Government's Annual Report for the year 1936.

2. No changes have been made during the year in the Authority responsible for issuing import certificates, export authorizations, diversion or transit certificates. Under the existing legislation the Director of Medical Services is the responsible authority.

3. No modifications have been made in the conditions of issue of import certificates, export authorizations and diversion or transit certificates. The requirements of the Convention of 1931 relating to the importation of Heroin were fully detailed in this Government's Annual Report for the year 1936.

4. All copies of export authorizations received from exporting countries were duly returned in accordance with Article 13 (5) of the Geneva Convention of 1925.

5. No case of forged or falsified import certificates or export authorizations came to the knowledge of the Government during the year.
6. No difficulties have arisen with regard to transit, transshipment, and diversion, or with regard to free ports, free zones, and bonded warehouses.
7. No import or export transaction took place with countries which have not adopted the system of import or export during the year.
8. The possession, manufacture and importation of Indian Hemp is prohibited in Palestine.

IV. *International Co-operation.*

1. No international treaty or agreement has been concluded during the year.
2. Close liaison is maintained with the narcotic authorities in Syria and Egypt, with beneficial results. The Syrian Authorities provide information with regard to movements of hashish merchants, while the Egyptian Authorities have provided a sum of money to be expended in the campaign against smugglers of drugs into Egypt. Most of this money is paid as reward to agents whose information leads to seizures of drugs in transit.

V. *Illicit Traffic.*

1. The number of seizures of narcotic drugs during the year and the quantities involved showed an increase over the figure for previous years. The drug traffic in Palestine, however, is almost wholly a transit traffic, chiefly to Egypt. The source of hashish and opium seized within Palestine as well as on importation into the country, is Lebanon and Syria. There are still no indications that Palestine is becoming a market for the consumption of narcotic drugs. No special markings were noted which might indicate the origin from which the drug was derived, but it is believed that all the drugs seized, were of clandestine production.

The overland road or rail routes are followed and the methods most frequently used by smugglers is to conceal the drug in the body of the car or in a false bottom in their trunks.

Seizures of mention were the following :—

(a) On receipt of secret information to the effect that a certain person who intended entering the Customs Area, was in possession of dangerous drugs, three Customs Guards waited at the Entrance to the Customs Area and, on seeing the offender, detained him. The offender attempted to escape, but with the assistance of two passers-by, the guards succeeded in searching him, whereupon two pieces of opium were found concealed on his person. A third piece of this drug, which the offender threw on the ground while attempting to escape, was picked up by one of the seizing officers. The total quantity of the drug seized was 3,600 Kgs. As far as could be gathered, the origin of the opium was Syria and the offender's destination was Egypt.

(b) On 28-9-37 secret information was received by the Police at Haifa to the effect that a consignment of 100 kilos of opium had been smuggled from Syria into Palestine and that one half had been sent to Jaffa and the other half to Haifa to be shipped to Alexandria on the S/S Champollion. Similar information was received on the same day, by the Collector of Customs, Haifa. Information was further supplied that the suit cases containing the opium would be marked "Mr. Shamual" and would be taken into the port by unknown persons who would be assisted by a certain Ahmad Omar Baghdadi of Beirut, who was the owner of the opium. The consignment at Jaffa would be smuggled to the ship in two suit cases in a launch belonging to Ahmad Hilmi. The Police cooperated with the Customs and all gates to the Customs Area and the ship's gangway were closely watched.

On Ahmad Baghdadi endeavouring to enter the port he was arrested and searched and a key fitting the locks of three suit cases bearing the mark "Shamual" which were found in the Baggage Saloon was found on him. The three suit cases contained 60.100 Kgs. opium (gross weight).

(c) On moving two crates containing small tables which arrived by lorry from Syria, the Customs Officer, Naqura, detected a strange smell emanating from the tables. He forced the bottom of one of the tables and found opium concealed in the legs of the table. The rest of the consignment was then opened and all the tables were found to contain opium similarly concealed. The total quantity seized was 28,500 Kgs. As far as could be gathered, the drug seized came from China and its destination was Egypt.

49/OT.

Tel Aviv Division,
12th September 1946.

138
137

Station Officers.

Subject :- Dangerous Drugs.

I forward herewith notes on the cultivation etc. of Hashish which will be made the subject of forthcoming lectures to all personnel.

Photographs of this plant will be circulated to you in due course.

Y. Shamay
Y. Shamay.
f/ B. S. P.

NOTES ON HASHISH, DESCRIPTION OF THE PLANT, ITS
CULTIVATION, ITS USES, AND EFFECTS. 188A

Cultivation.

The hashish seed is similar to the bird seed and is sown in February or March and Harvested in October or November. When the seeds sprout and the plant grows sufficiently to distinguish one from the other then the unproductive male plant is uprooted. The male plant does not blossom. There is generally one male to four female plants.

Description.

2. Because of the necessity for concealment, hashish is grown in small ~~xxxx~~ plots of land and these are sometimes interspersed between other crops, or in a depression surrounded by trees.

3. Hashish plants varies in appearance. Strong mountain hashish grows to an average height of 2 feet and consist of a straight stem, the upper third of which is thickly covered with foliage, and when nearing maturity, bears small buds containing sticky, pleasantly scented resin. If the plant is irrigated it frequently attains a monumental bushlike growth (eg. 5 ft. high) but the quality and quantity of the drug extracted is low. It is seldom that the mountain hashish sprouts branches. From its earliest stage hashish is distinguishable by the scent exuded from the leaves when crushed is reminiscent of hops.

Manufacture.

4. When the plant is harvested it is allowed to dry in the sun and it is then gathered and stacked in doors for six days to ferment and then it is place in a room covered with clean white sheeting. The dried blossoms are then picked and gently beaten and from them a fine pollen arises and clings to the sheeting. The substance is then collected, caked and made into slabs. This is the first grade hashish known as "Zahra" which is in Arabic, blossom.

5. The second and third grades of the hashish come from the leaves. These are broken off the plant, crumpled up and put through a series of sieves until a fine powder is obtained.

Uses.

6. Hashish is not unlike sand or sawdust in appearance and when burnt gives a sweet sickly smell. It is extensively smoked in Egypt. In India an intoxicating drink is made from it. It is smoked either in Nargileh, which is the common use in Egypt or in the hand rolled cigarettes, or is mixed with sugar, honey or other ingredients for chewing, or is used as a liquid extract prepared from leaves and added to the tea or coffee.

Effects.

8. The effect of hashish upon the human system differs according to the individual, but the action centres on the brain. There appears to be 3 stages through which an individual passes viz:-

- (a) A high nervous condition when he feels jovial and may try feats to try his physical strength
- (b) The user is effected by hallucinations which effect the eye sight and hearing. He appears to become taller and distance is increased and time lengthens. This is followed by fits of laughter or weeping. One can readily see the possible damage that may be caused while a person is in this state e.g. while driving along a highway.
- (c) The individual then lapses to the third and most dangerous stage. He gets into savage tendencies. He hears sound and sees lights and to get away from it he suddenly becomes violent and may kill. No crime known may escape him.

9. It has been said that hashish is not a habit-forming drug like morphine or opium, but it has also been said that it is more harmful than opium in its accumulative affect.

S/5/JC.

Divisional Police Headquarters,

'1' Branch, Jaffa.

5th September, 1946.

137
138

Tel-Aviv.

Subject :- Cultivation, description, uses and effects of Hashish.

Ref'nce :- Lydda District C.I.D.'s letter No. 58/76/1/S of 26.8.46.

I forward herewith for information (a) four copies of photograph of hashish plant and leaves (b) a brief general note dealing of hashish.

R. P. M.

A.S.P.

Copy to: District C.I.D. reference above.

ביבליוגרפיה

- Abel, E. (1980), *Marihuana: The First Twelve Thousand Years* (New York: Plenum Press)
- Anslinger, Henry J. (1937), "Marijuana: Assassin of Youth," *The American Magazine* 124:1 (July 1937): 8–15.
- Campos, Isaac (2014), *Home Grown: Marijuana and the Origins of Mexico's War on Drugs* (The University of North Carolina Press)
- Daftary, Farhad (2007), *The Ismā'īlīs: Their History and Doctrines* 2nd Edition (Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2007)
- Daftary, Farhad (1994), *The Assassin Legends: Myths of the Ismailis* (London: I.B. Tauris & Co.)
- de Sacy, M. Silvestre (1809), "Mémoire sur la Dynastie des Assassins et sur l'Étymologie de leur Nom (Lu le 19 Mai 1809)," *Histoire et Mémoires de l'Institut Royal de France, Classe d'Histoire et de Littérature Ancienne. Tome Quatrième* (Paris: L'Imprimerie Royale, 1818)
- D'Erlanger, Baron Harry (1936), *The Last Plague of Egypt* (Lovat Dickson & Thompson Limited Publishers)
- Guba, David Alan, Jr. (2018) *Empire of Illusion: The Rise and Fall of Hashish in Nineteenth-Century France*, Doctoral Dissertation, Temple University
- LaGuardia, Fiorello (1944), *The LaGuardia Committee Report New York, USA., The Marihuana Problem in the City of New York.*
- Lee, Martin A. (2012), *Smoke Signals, A social History of Marijuana – Medical, Recreational, and Scientific* (Scribner)
- Lewis, Bernard (1967), *The Assassins: A Radical Sect in Islam* (London: Weidenfeld & Nicolson)
- Mills, James (2000), *Madness, Cannabis and Colonialism: The 'Native Only' Lunatic Asylums of British India, 1857 to 1900* (Mcmillan, Basingstoke)
- Mills, James H. (2003), *Cannabis Britannica: Empire, Trade, and Prohibition* (Oxford: Oxford University Press)
- Nahas, G. G. (1985), *Hashish and Islam: 9th to 18th century*, *Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 58,814–831.
- National Commission on Marihuana and Drug Abuse (1972), *Marihuana, A Signal of Misunderstanding: First Report of the National Commission on Marihuana and Drug Abuse* (Washington D.C.: Government Printing Office)
- Rosenthal, Franz (1971), *The Herb: Hashish versus Medieval Muslim Society* (Leiden: Brill)

Safian, Yasmin Hanani Mohd (2013), "An analysis on Islamic rules on drugs," International Journal of Education and Research Vol. 1 No. 9

Sariyannis, Marinos (2007), "Law and Morality in Ottoman Society: The Case of Narcotic Substances," in *The Ottoman Empire, the Balkans, the Greek Lands: Toward a Social and Economic History – Studies in Honor of John C. Alexander*, eds. Elias Kolovos, Phokion Kotzageorgis, Sophia Laious and Marinos Sariyannis (Istanbul: The Isis Press)

Storrs, Ronald (1937), *The Memoirs of Sir Ronald Storrs* (G.P. Putnam's Sons)

Warf, Barney (2014), High Points: An Historical Geography of Cannabis, *Geographical Review* 104 (4): 414–438.

Warnock, John (1903), Insanity from Hasheesh, *British Journal of Psychiatry*, 49:96–110